

Till Herr Kronofogden C. A. Ekström

Erik Lindgren

I anledning af den öfverförade Skrifvelsen af 25 sättilde Juni från Kongens Befallninghavande till Herr Kronofogden, bevi undertecknade få nämna, att vi för närvarande finnas öfver belätna med den af Konge Generals Poststyrelsen föreslagna åtgärden om en Poststations anläggande här vid Sjöfle, och få vi till föreständare för densamma föreslå den nyutnämnda Apotekaren härstädes, Herr And. Laur. Pettersson, såsom lämplig och villig att mot ärligt arvode af två Hundra Koppar åtaga sig befattningen som Stationsföreständare, och torde vi tillika få förwänta att den blifvande Stationen fånge öppnas den 1^{ste} nästkommande Novem. ber.

Sjöfle, Auguste 1853

D. W. Liljeström
Major

Carl. W. Braas
Kapten.

A. B. Ekström
Med. D.

A. Krook
Landströkare

POST- historia från Sjöfle

Förord

Flera läsare har på olika sätt gett mig lust att fortsätta min forskning i de gulnande akterna. De har därigenom bibringat mig den entusiasm som ibland är nödvändig för att nå resultat. Under hösten 1993 var det t ex Johan Pettersson som genom uppmuntrande tillrop i trevliga brev kom mig att fortsätta med den bohuslänska posthistorien, ett område inom vilket jag nu bara har ett mindre antal orter kvar att utforska. Utan direkt begäran känner jag ibland behov att skriva om någon ort långt från min småländska hembygd. Denna gång väljer jag Säffle, inte bara för det skäl jag nämner nedan, utan också för att orten ligger i Värmland, hemlandskapet för Kjell Göthe, som berett mig så mycken glädje under mina behagliga år som biträde på Smålandsposten.

Det är långt ifrån avsikten att beskriva postens utveckling i sin helhet på de olika orterna. Det blir i stället exempel på händelser av varierande slag som i någon mån belyser problem som uppstår i relationerna mellan Posten och samhället eller mellan Posten och dess anställda. För Säffles del har jag koncentrerat mig på ett för hembygdssamlade filatelister hittills till synes okänt faktum, nämligen det att den ursprungliga poststationen med namnet Seffle drogs in den 30 november 1879 men återinrättades med namnet Seffle köping från 1880 års ingång, således efter blott en månads tönrosasömn.

I citat har jag moderniserat stavningen men inte gjort några ingrepp i själva texten. Också orternas namn återges i modern stavning, ibland även i direkta citat, för att underlätta läsningen.

Växjö den 17 mars 1994

Erik Lindgren

Postkontor önskas i Säffle

Illustrationen är en förminskad kopia av första sidan av ett brev med många underskrifter, daterat den 27 januari 1863 och adresserat till generalpoststyrelsen. Vid denna period i landets utveckling var man beroende av sjövägar och landsvägar för transporter, även om järnvägsanläggningar hade pågått några år. Västra stambanan var sålunda i sin helhet knappt tre månader gammal när det citerade brevet skrevs. Det skulle då dröja närmare två år tills södra stambanan var klar för allmän trafik på hela sträckan mellan Stockholm och Malmö.

*Undertecknade, innwånare och fördegare i
Näs Härad af Wermeland och boende i
närheten af Säffle Kanal, anhålla att få fastlå
kongl. General Post Styrelsens uppsmärksambet
på det stora behofvet af ett Post Kontors anläggande
här invid Säffle Kanal, der densamma skäres af
Stora Sträckvägen mellan Göteborg, Wenersborg oc
Karlstad, och stöja vi vår äigt och anhållan på
följande förhållanden.*

I ansökan anförde petitionärerna att Säffle var "brännpunkt för trafiken i sydvästra Värmland med stark landsvägsförbindelse norrut åt Gillberga och Jösse Härad, österut åt Karlstad och övriga östra och norra Värmland, söderut åt det spannmålsproducerande Värmlands Näs och västerut åt Dalsland och den vägen över Vänersborg åt Göteborg, åt vilka alla fyra håll större eller mindre landsvägar just utgå från denna punkt, och där tillika den förbistrykande Byälvens segelled med 3 å 4 trafikerande ångbåtar och många seglande fartyg sätter orten i den livligaste förbindelse med såväl vattendraget ovanför som med Vänern och alla dess stränder och därigenom förmåligast med Göteborg.

Denna punkt, säga vi skall företrädesvis äga en högst livlig och viktig korrespondens med orter vittomkring, så att den nu ställda postgången icke motsvarar de anspråk som man billigtvis kan hysa, något som endast torde behöva påpekas för att av Styrelsen behjärtas".

Man betonade också Säffle kanals stora betydelse och konstaterade att många ståndspersoner i trakten måste hålla sig med lösväskor vid postkontoret i Karlstad, som ansågs vara "överhopat till den grad, att postiljonen nu,

Häftet i den posthistoriska skriftserien tillverkas med hjälp av en ordbehandlare, en ljuslåda för montering och en kopiator, allt av enklaste slag. Det är fråga om ett rent hantverk och defekter kan förekomma. Jag hoppas Du har överseende därmed och att Du accepterar att det framforskade innehållet är viktigare än häftets utförande.

Erik Lindgren

4 gånger i veckan forslar över 30 st lösväskor mellan Karlstad och den närmaste trakten häromkring". Den framtida planeringen spelade också roll för argumenten bland annat med påpekandet att "sedan den projekterade järnvägen mellan Arvika och norska gränsen en gång kommit till stånd och medfört en ökad sjöfart mellan sig och Väneren genom Säffle kanal kan man allt framgent påräkna en allt större och större trafik".

Petitionen avslutades med anhållan om "ett postkontors anläggande vid Säffle kanal såsom en för den korresponderande allmänhetens säkerhet, bekvämlighet och trygghet i högsta grad önskvärd och nödig åtgärd".

Efter samråd med postinspektör Ernst Fredrik Viktor Munck af Fulkila i Karlstad på grund av ett brev i ärendet från poststyrelsen tillstyrkte länsstyrelsen i Karlstad bifall till framställningen. Det blev därefter ett internt remissförfarande, under vilket bland andra de kringliggande postkontoren fick tillfälle att uttala sig. Det fanns vid detta tillfälle knappt 200 postkontor i hela vårt land, av vilka 75 utgjorde s k postexpeditioner (den mindre klassens postkontor). Närmast låg det anrika postkontoret i Åmål, inrättat under senare hälften av 1600-talet. Där residerade sedan 1843 den pensionerade majoren August Edvard Lilliestierna. Han åtnjöt långa ledigheter och hade vid detta tillfälle sin kontorsskrivare C F Bergström som vikarie. Innan denne avlät sitt fyra sidor långa yttrande hade han samråd med Lilliestierna.

Man kunde naturligtvis inte vänta sig något tillstyrkande från det hållet, eftersom tillkomsten av en postanstalt på så nära håll skulle komma att inskränka på trafiken och därmed också på inkomsten för postförvaltaren i Åmål. I punkt efter punkt redovisade Bergström i ett brev den 20 maj 1863 sin uppfattning att petitionärerna redan hade den trygghet och tillräckliga service som man rimligtvis kunde begära.

Han ansåg vidare att skeppstrafiken i Säffle var av underordnad betydelse för postverksamheten och gjorde en beräkning att den årliga summan av postavgifter från alla korrespondenter som kunde tänkas anlita den önskade postanstalten skulle uppgå till högst 100 riksdaler. Han tillade därefter bl a följande:

"Vill man kasta en, om än aldrig så ytlig blick på kartan över Värmlands län, så skall man genast finna, att om någon s k 'brännpunkt' finnes å denna linje, så skulle den just vara vid gästgivaregården Göstakrog. Förlades en postexpedition där, så skulle den av omtanke för Karlstads postkontor åsyftade lindring i lösväskor just vara här, varest den på samma gång kunde även tjäna K. Postverkets intresse genom en mångdubbel inkomst emot den av en expedition vid Säffle. Av de mycket nära 100 lösväskor, som åtfölja posten från Karlstad, finnes ej mer än högst 8 å 9 kvar vid framkomsten till Säffle. Däremot avlämnas vid Göstakrog mellan 20 å 30 väskor och då till dessa komme de både från Karlstad, Åmål och Säffle avgående väskorna, så kunde möjligen en postexpedition i en ej alltför avlägsen framtid bära sig och Karlstads postkontor vinna en verklig och behövlig lättnad, vilket klarligen icke blir förhållandet, om densamma förlägges vid Säffle, utan komme detsamma likafullt att betungas med ungefär ett lika stort antal lösväskor".

Den undanmanöver som kan spåras i denna del av remissuttalandet har sitt speciella intresse. En poststation i Göstakrog begärdes nämligen vid ett annat tillfälle, något som skall beröras i ett avsnitt längre fram. Bergström uppehöll sig längre vid fördelen med Göstakrog och tillade:

"Tidsutdräkten, som en postexpedition vid Säffle förorsakade, bleve fullt en timmas tid, då den däremot vid Göstakrog reducerade sig till noll, emedan mycket gott medhunnas att där expediera posten under den tid, som nu varje gång åtgår för postiljonerna att uti de dåliga gatorna fara fram och åter från de långt från gästgivaregården belägna posthemmanen Gösta - eller ock kunde hållkarlen under expeditionstiden framskaffa postskjutsen.

Då man betänker att postens gång alltifrån Finnerödja över Karlstad och Åmål är beräknad så, att den skall framkomma till Vänersborg ungefär endast en timma före diligensens avgång därifrån till Göteborg, och erfarenheten tyvärr redan visat, att detta icke är möjligt knappt mer än 6 månader av året, så skulle sannolikt en postexpeditionens förläggande vid Säffle även tillintetgöra denna fördel".

Johan Adolf Petersson, som vikarierade för den just utnämnde postinspektör Eric Ericsson i Vänersborg, åberopade i sitt remissinlägg den 10 juni 1863 yttrandet från postkontoret i Åmål. Under mellantiden hade petitionärerna i Säffle på något sätt fått del av innehållet i yttrandet från postkontoret i Åmål. De valde att genast anlägga moteld och skrev den 27 juni 1863 till poststyrelsen, "att postiljonen nu gör vid Göstakrog en avväg ned till postgården Gösta på 1/4 dels mil, varigenom ett uppehåll av minst en, men ofta 1½ timma och i dåligt väglag av än längre tid uppstår, och att, om posthästarna från Gösta i stället kunde beordras fram till stora landsvägen vid Göstakrog, tillräcklig tid då skulle där inbesparas, som i stället kunde användas till postens expedierande vid en blivande postanstalt vid Säffle".

Petitionärerna tryckte i avslutningen av detta brev på deras särskilda önskan att beslutet i positiv riktning måtte avse en **postexpedition** för att "medföra den åsyftade större säkerheten och garantien för penningremisser, ity att en s k poststation endast kan medföra halva nyttan".

Poststationer var då en drygt två år gammal innovation, grundad på ett regeringsbemyndigande i mars 1860 till poststyrelsen. Det var förhållandevis föga utnyttjat under de första åren. Poststationernas befogenhet var starkt begränsad i förhållande till postkontorens och postexpeditionernas. Sedan petitionärerna under hand fått veta att poststyrelsen var positivt inställd till en poststation men inte till en postexpedition, skyndade de sig emellertid att förklara sig "belättna med den av Kungl. Generalpoststyrelsen föreslagna åtgärden" som framgår av deras brev, av vilket en förminskad kopia återges på häftesomslaget baksida.

På grundval av uttalandet i ett brev den 17 september 1863 från länsstyrelsen i Karlstad beslöt poststyrelsen den 30 november 1863 att en poststation skulle öppnas i Säffle vid följande års ingång. Till föreståndare antogs apotekaren Anders Laurentius Petterson. Han fick till en början en förhållandevis låg ersättning, men sedan det visat sig att omslutningen vid poststationen var stor, medgav poststyrelsen den 5 februari 1875 att årsarvodet skulle vara 600 kr. Efter honom tog änkefru Louise von Heland över.

Poststationens namn stavades SEFFLE och i denna skepnad fanns lantpoststationen bara till och med november 1879. Följande dag öppnades en järnvägsstation med samma namn. Den fanns kvar till 1886 års utgång. En poststation med namnet SEFFLE KÖPING öppnades vid 1880 års ingång. När ett förvaltningspostkontor öppnades i Säffle vid 1887 års ingång, drogs såväl järnvägspoststationen med namnet Seffle som lantpoststationen med namnet Seffle köping in. Mera om detta, så vitt jag vet, hittills outhärliga faktum kommer längre fram i häftet (med början på sid 8). Låt oss efter denna korta förklaring av sammanhanget återvända till situationen när apotekaren hade blivit föreståndare för poststationen.

Det gick inte så länge förrän man kom underfund med att det var en besvärande eftergift att acceptera en poststation i stället för en postexpedition som varit den ursprungliga avsikten. Detta kom till uttryck i ett brev i december 1864 till poststyrelsen, underskrivet av 24 företrädare för Säffle. De framhöll att poststationens begränsade befogenhet hade "en hämmande inverkan på de stora penningtransaktioner, varav den kringliggande orten är så beroende". Med flera argument sökte man bädda för att få poststationen organiserad som en postexpedition och bifogade en uppgift från föreståndaren om postförsändelsernas omfattning.

I petitionen föreslogs också att posten mellan Åmål och Ökne (Gillberga) skulle få sändas över Säffle i stället för att som dittills ta omvägen genom Svanskog. Mot detta vände sig bl a brukspatronen och riddaren Uggla på Svaneholm, eftersom han vid bifall skulle mista en viktig förbindelse med omvärlden. Däremot tillstyrktes en sådan förändring av postmästare Anders Fredrik Andersson vid postexpeditionen i Ökne.

En tänkbar nackdel med att förändra poststationen i Säffle till postkontor kunde vara att postkontoret såsom sorteringspostanstalt skulle kunna försena postgången under den tid som skulle åtgå för omexpediering. Därför vände sig postinspektör Munck af Fulkila i Karlstad mot just detta i sitt remissyttrande den 28 januari 1865, vilket han inledde med en mening som man ofta finner i hans uttalanden:

"Ehuru min grundsats är, att förorda allt vad korrespondenter i avseende å postgång önska, så anser jag mig nu böra ödmjuktigen avstyrka bifall till dessa korrespondenters begäran, av skäl att de ej veta vad de önska - ty om vid Säffle skulle organiseras en postexpedition, så kan man med full visshet förutse, att postens ankomst hit, till följe av uppehållet där, skulle så försenas, att den icke skulle kunna expedieras med strykande post, vilket skulle förorsaka så väl dessa som flera andra och viktigare korrespondenter, måhända ej obetydlig förlust, till följe varav, ehuru mycket mindre besvär jag har av en postexpedition än en poststation, mig synes att den begärda förändringen uppskjutes intill dess järnbanan till Kristinehamn kommer att begagnas".

Naturligtvis blev även postkontoret i Åmål tillfrågat om den önskade förändringen i Säffle. Tf postmästaren C F Bergström skrev den 7 mars 1865 en sex sidor lång inlaga i vilken han åberopade sitt tidigare yttrande den 20 maj 1863, vid vilket då "ej fästades något avseende". Han menade nu att "peti-

tionärernas förnyade storartade ordande om stora penningtransaktioner" kunde bemötas med den nakna sanning som statistik över postförsändelser visade. Bergströms mångordighet övertröskade petitionärernas och påverkade poststyrelsen. Vid föredragning där den 13 mars 1865 gjordes blott anteckningen att "som, sedan frågan om en postexpeditionens inrättande vid Säffle kanal blivit den 16 nästlidne februari av K.Styrelsen handlagd, befanns denna framställning f n ej påkalla någon vidare åtgärd".

Uppgift

Uppgift, enligt begäran, på antal brev, paket, brev och paket till Säffle Poststation från d. 1 januari till d. 1 december 1864.

Amlands till och från Åmål 3789 sty, Åmål 328 sty och 27 till Åmål

" " " Karlstad 2559 sty " 374 " " 31 " "

Sammanlagt afsändes 6001 sty brev och 62 sty till Åmål.

Amlands från och till Åmål 3789 sty, Åmål 328 sty och 27 från Åmål

" " " Karlstad 2441 sty " 134 " " 12 " "

Sammanlagt 5924 sty brev och 59 sty från Åmål.

Under ovanstående tid har från Postkontoret i Karlstad till Stationen i Säffle erhållits brev och paket till 1158 sty (10 sty)

Säffle Poststation den 3 december 1864.

And. Laur. Peterson

Vidimerat, i officio,
C. F. Bergström

Poststationsföreståndare Peterson kunde visa på en stor omsättning redan under första verksamhetsåret.

Järnvägen kommer

Det skulle dröja två decennier innan säffleborna fick gehör för sina önskemål om högre status på poststationen. Dessförinnan inträffade det faktum, att en annan poststation med namnet Seffle inrättades. Kännedom om att detta planerades vållade i god tid en ögonblicklig reaktion genom ett brev i juni 1879 till poststyrelsen från ett stort antal företrädare för Säffle till poststyrelsen. De skrev bl a följande:

"Då man nu kan förutse att Säffle samhälle, dels genom sina av Kungl. Maj:t nyligen vunna köpingsrättigheter, dels genom Stora Bergslagsbanan som i dess närhet lagt en större station, som nu snart öppnas för trafik, kommer att gå till mötes en framtida utveckling och framåtgående, men däremot befarar möjligheten av att, i likhet med vad som skett på flera andra ställen, dess poststation skall förflyttas från dess nuvarande centrala läge till den över 3000 fot därifrån i yttersta utkanten av köpingen belägna järnvägsstationen, i vars närhet inga människor ännu bo, till olägenhet och tidsspillan för köpingens köpmän, ångbåtstrafikanter, fartygsredare, industriidkare och alla andra slags korrespondenter, att flera gånger om dagen nödgas skicka bud till den avlägsna järnvägsstationen för brevs avlämnande och avhämtande, och detta i synnerhet vad angår värdebrev, då för dessas erhållande efter mottagen avis, korrespondenter själva eller genom bud ytterligare måste besöka järnvägsstationen, och därtill kommer olämpligheten och kostnaden för postverket om ångbåtsposterna skola dit transporteras, så få vi undertecknade medlemmar av Säffle samhälle och dess omnejd, härmed vördsamligen anhålla hos Kungl. Generalpoststyrelsen, att då vi nu åtnjuta fördelarna av en bra och närbelägen poststation med vilken vi äro belåtna, vi icke framdeles måtte berövas den genom densammas flyttning till järnvägsstationen".

Jag har valt att som exempel på den tidens kanslisvenska återge den långa meningen i sin helhet även om den kan trötta mina läsare. Vid järnvägarnas framväxt var den vanligaste lösningen att en poststation som låg i järnvägens närhet, drogs in och ersattes med en förenad post- och järnvägsstation. Undantag medgavs sällan, om avståndet inte uppgick till åtskilliga kilometer mellan t ex den närliggande kyrkbyn och järnvägsstationen. Ett exempel på sådana undantag finner vi i Essunga (häfte nr 62 i den posthistoriska skriftserien).

K. M. B.

Kungl. Postkontoret, Karlstad.

Nuvarande afståndet från
Poststationen till Jernvägsstationen
utgör 4.400 fot, men kommer
att, genom den gata som förmod-
ligen kommer att upptagas, för-
kortas till 3.400 fot.

Seffle den 30 Juli 1879
Louise v. Heland

Poststationsföreståndare Louise von Heland lämnade på uppdrag av postkontoret i Karlstad denna uppgift för poststyrelsens bedömning om poststationen skulle få vara kvar i köpingen, när en poststation skulle öppnas i järnvägsstationen.

Vid den följande remissbehandlingen tillstyrkte postmästare Carl August Zetterberg i Karlstad bifall till framställningen medan däremot länsstyrelsen i ett brev den 29 augusti 1879 inte ville understödja framställningen, enär "Kungl. Maj:t:s Befallningshavande icke kan anse frånvaron av en poststation i Säffle köping för någon synnerlig olägenhet". Poststyrelsen beslutade nu att poststationen i köpingen skulle upphöra i och med att järnvägen uppläts för allmän trafik även på den sträcka som avsåg Säffle. Beslutet meddelades i åtskilliga brev den 21 november 1879, dels till postinspektionen i västra järnvägspostdistriktet och dels till postkontoren i Göteborg,

Länsstyrelsens brev inkomststämplades på julafton 1879, som framgår av illustrationen. Poststyrelsen var nu beredd att fatta beslut så som det redovisades i ett brev till postinspektionen i västra distriktet den 27 december 1879 med ärendemeningen "om poststations öppnande i Seffle köping". Brevet fick följande inledning:

"Kungl. Generalpoststyrelsen har så till vida bifallit en i ämnet gjord ansökning, att en poststation av 1 klassens lägre avdelning och benämnd Seffle köping må från och med den 1 nästinstundande januari få inom Seffle köping under ett års tid hållas i verksamhet".

Det tämligen långa brevet innehöll också föreskrifter om avlöningsförhållandet. Louise von Heland hade inte blivit uppsagd förrän den 1 november 1879 och med tre månaders uppsägningstid innebar detta att hon skulle uppbära tre månadslöner, d v s för november, december och januari. Därför intogs i hennes nya kontrakt *"det stadgande, som postinspektionen således har att iakttaga, att avlöningen utgår först med nästkommande februari månads början"*.

Poststyrelsens brev innehöll också direktiv till postinspektionen att återkomma till poststyrelsen med anmälan om *"resultatet av de båda poststationernas vid Seffle verksamhet med yttrande tillika, huruvida änkefru v Heland vill även under år 1881 på lika villkor som i kontraktet bestämmas förestå stationen för det fall att densamma skulle bli bibehållen"*.

En sådan anmälan skickade postinspektionen i Göteborg till poststyrelsen den 17 november 1880. Av denna framgick bland annat att frimärken hade sålts vid järnvägspoststationen med namnet Seffle under de tre första kvartalen av 1880 för kr 1130:56 och vid lantpoststationen med namnet Seffle köping under samma tid för kr 2555:30. Fru von Heland anmäldes också vara vilig att även följande år *"förvalta samma poststation, för det fall att stationen därunder kommer att fortfarande vara i verksamhet"*.

Den blev i verksamhet inte bara det året utan till och med år 1886. Vid det årets utgång drogs inte bara poststationen Seffle köping in utan också järnvägspoststationen Seffle. Därmed nådde man äntligen det mål som invånarna i Säffle hade eftersträvat i sitt brev till poststyrelsen i december 1864, redovisat i början av denna skrift. Innan jag går in på denna till sist uppnådda förbättring finner jag emellertid anledning att berätta hur från helt oväntat håll förslag gjordes om att säffleborna skulle ha tillgång till en postanstalt av högre klass än den poststation som hade öppnats med 1864 års ingång.

KONGL. GENERALPOSTSTYRELSENS
1873. CIRKULÄR. N^R XIV.

42.

K u n g ö r e l s e,

angående namnförändring för postexpeditionen i Ökne.

Till förekommande af den förvexling och felsändning af korrespondens som lätteligen kan föranledas i följd af den nära lika benämningen å postanstalten Ökna i Östergötland och Ökne i Wernland, har Kongl. Generalpoststyrelsen förordnat att den senare postanstalten skall från och med den 1 instundande juli benämnas *Gillberga*. Stockholm den 19 juni 1873.

Kongl. Generalpoststyrelsen.

Plats såsom biträde finnes vid postkontoret i *Söderhamn*.

Utgifvet den 25 juni 1873.

Detta cirkulär förklarar orsaken till namnändringen av posten i Ökne till Gillberga. Namnen Ökna och det ännu kvardröjande Ökne föranledde poststyrelsen ett halvår senare att välja namnet Österökna i stället för sockennamnet Ökna för en poststation som öppnades med 1874 års ingång i Jönköpings län (redovisad på sid 118-122 i boken *"Posten i Njudung"*).

Oväntad hjälp för säfflebor

I Ökne nära Nysäter ca två mil norr om Säffle inrättades ett postkontor av lägre klassen (dvs en postexpedition enligt den tidens terminologi) den 1 december 1855. Anders Fredrik Andersson, som hade varit postskrivare i åtta år, utnämndes till chef för posten i Ökne. Han fick uppleva hur postkontorets namn ändrades till Gillberga den 1 juli 1873 och från 1875 års ingång fick han vara med om den stora omorganisation som följde på beslutet att postverket skulle ta över ansvaret för kronobrevbäringen.

Detta beslut innefattade bl a tillkomsten inom Södersysslets fögderi av 13 lantpoststationer, däribland i Kila, Långserud, Värmskog, Svanskog och Stavnäs (Sölje) för att nu nämna några av de nya poststationer som låg inom Anders Fredrik Anderssons revir. Beslutet omfattade också inrättande av åtskilliga postföringslinjer, däribland en mellan Gillberga och Säffle över poststationen i Kila. För denna upprättades kontrakt på olika delsträckor med F Norberg i Ökne, Olof Andersson i Norra Ed och O W Lindh i Säffle.

I Gillberga vikarierade under postmästare Anderssons ledigheter på 1880-talet postexpeditören Johan Edvin Ljungberg. Från sin horisont försökte han medverka till samhällets behov på ett objektvt sätt och skrev i november 1883 ett fem foliosidor långt brev till poststyrelsen. Han menade sig ha *"kommit till en stadgad övertygelse därom, att postkontoret (i Gillberga) under nuvarande förhållande icke har den för denna inrättning här i orten fördelaktigaste belägenheten"*. Med orten avsåg han ett större område än en enda plats, den betydelse som man då för tiden gav ordet.

Från Säffle utgick den nyssnämnda postföringslinjen till Gillberga och vidare norrut med ändpunkt i Ottebol nordväst om Arvika. Ljungberg ansåg att ett postkontor behövdes vid den sydliga punkten av denna långa linje med dess omfattande post utöver det postkontor som sedan 1839 års ingång fanns i Arvika norröver. Han tyckte att postkontoret skulle göra allmänheten en bättre tjänst, om det vore förlagt till Säffle vid bergslagsbanan i stället för i glesbygden två mil längre norrut. Det fanns nämligen inte någon affärsverksamhet av betydelse i trakten av Gillberga. Därvarande postkontors andel av postområdets hela uppbörd utgjorde en mycket liten del av de 12.000 kronor som svarade mot den årliga frimärksförsäljningen vid de tio underlydande poststationerna Sillerud, Långserud, Kila, Högsätersby, Sölje, Glava, Älgå, Värmskog, Norra Fjölje och Högerud.

Däremot insåg han att postkontoret var viktigt för omsorteringen av posten till dessa poststationer, men som sådant skulle det vinna på att ligga i Säffle genom den snabbare behandling, som den ankommande posten skulle få i järnvägens närhet. Ett postkontor där skulle också ha kapacitet att sortera om posten till de på Värmlandsnäs belägna poststationerna Eskilsäter,

Millesvik och Botilsäter, varigenom arbetet skulle underlättas för postkupén på bergslagsbanan.

Flera andra tekniska skäl av intern art talade för att Gillberga postkontor borde flyttas till Säffle, där köpingen vid denna tid hade omkring 650 invånare. Tf postmästare Ljungberg pläderade också för att utnyttja ångbåtarna *"Arvika"* och *"Byelfven"* mera för postföring än vad dittills varit fallet och därigenom minska omfattningen av landsvägspostföringen till några poststationer nära ångbåtarnas tilläggsplatser. Han slutade sin långa framställning med en hemställan till poststyrelsen om att vidta åtgärder för att flytta postkontoret till Säffle och att ersätta det i Gillberga med en vanlig lantpoststation. Hans brev var således en kanske oväntad hjälp för Säffleborna som redan 19 år tidigare hade gjort en framställning om att byta ut den då ettåriga poststationen i Säffle mot ett postkontor och sedan dess försökt förgäves flera gånger.

Bara några veckor efter att poststyrelsen fått det långa brevet från Gillberga kom en framställning från åtskilliga personer i Säffle om att ett postkontor skulle få inrättas i köpingen. I framställningen känner man igen flera av de argument som vid flera tidigare tillfällen hade åberopats för att posten i Säffle behövde högre status.

Ett skäl var köpingens egenskap av ett i utveckling statt samhälle, ett annat att banker saknades, varigenom penningrörelsen hämmades för affärsverksamheten. Enligt petitionärerna skulle *"rättigheten till obegränsade penningremissers försändning genom postkontor"* lösa det problemet. Vid poststationerna var beloppet för postanvisningar och postförskott starkt begränsat.

Vidare spelade den längre öppethållandetid som hölls vid postkontor i jämförelse med poststationer stor roll för kunderna. Petitionärerna hade kanske haft samråd med tf postmästaren i Gillberga, för de framförde också synpunkter på Värmlandsnäs, vars tre poststationer föreslogs *"subordinera under ett blivande postkontor i Säffle"* i stället för att såsom då var fallet lyda under postinspektionen i Göteborg. Framställningen avslutades med ännu ett argument som ger mig anledning att tro att tf postmästare Ljungberg hade samrått med petitionärerna. De framhöll nämligen att med ett postkontor i Säffle skulle det vara lättare

"erhålla daglig sjöpostkommunikation emellan Säffle och Arvika, vilket ej blott skulle medföra ekonomisk fördel för postverket, utan jämväl vara till synnerligt gagn för orter utefter Byälvens vattendrag, varest flera mjölkvarnar, järn- och sågverk, tvenne stora glasbruk och tvenne trämassfabriker, därav ett i närheten av Säffle köping, äro anlagda samt livlig affärsverksamhet drives".

Petitionen från Säffle skrevs under av bland andra domhavanden V Adlers, ordföranden i köpingens styrelse kapten Christian Bratt och kronofogde A Ekström. Den skickades till postmästaren i Karlstad Carl August Zetterberg. Han lämnade vid översändandet till poststyrelsen synpunkter av intern postal art, vilka stämde väl överens med dem som postmästaren i Gillberga hade gett uttryck för. Zetterberg framhöll också den större säkerheten i att

förvara posten på ett fullständigt postkontor än vid den med järnvägen förenade poststationen eller i köpingens lilla lantpoststation. Avståndet mellan de båda poststationerna hade för övrigt minskats genom tillkomsten av en ny väg. Detta underlättade också transporten av postgodset från järnvägen till ett blivande postkontor i köpingen.

Föreståndaren vid järnvägspoststationen L Bäärnlietsen kunde inte dela dessa synpunkter från köpingens representanter. Han gav uttryck åt sina tankar i ett yttrande som infordrades av postinspektören i Göteborg. Järnvägsmannen tänkte på risken att förlora biinkomsten som postman och uttalade sig negativt om Säffle. Han kunde inte hålla med om att någon ändring behövdes i postalt hänseende "för denna ort med dess ringa invånareantal, fullkomliga brist på industri och export och vars hela affärsverksamhet utgöres av några lanthandlare och en spannmålshandlare, då det är känt att orter av större betydelse, exempelvis Korsnäs och Nybro köping, äro fullt betjänade med en poststation".

Här kan inflikas att Nybro köping inte fick sin år 1866 inrättade poststation utbytt mot ett förvaltningspostkontor förrän den 1 april 1905. Orten är redovisad i min posthistoriska skrift med nr 109, "Om posten i Madesjö".

Änkefru Louise von Heland, som alltjämt förestod poststationen i Säffle köping, höll däremot med petitionärerna till fullo och postmästaren i Karlstad tillade i sin skrivelse till poststyrelsen att "postgöromålen därstädes i märkbar grad blivit ökade under de senare åren".

På grund af mig meddelad föreskrift från Postinspektionen i Västra Jernvägs- och Järntidningsstyrelsen, får jag härmed värdigt i fråga om inrättandet af ett fullständigt postkontor i Säffleköping, afgifva det yttrande, att jag anser en fullständig postanvisning och postfördrottelse i Säffleköping verkliga vara af behofvet påkallad för såväl köpingen som den omkringliggande orten, emellertid att postgöromålen därstädes i märkbar grad blivit ökade under de senare åren, samt att jag i öfrigt instämmer i de skäl som äro anförda i de remitterade handlingarna, hvilka härmed återställas.

Säffleköping den 27 Januari 1884.

L. von Heland.

Poststationsföreståndare Louise von Heland uttalade sig på detta sätt i det remissärende som blev följden av Säffle köpings förnyade framställning om inrättande av ett förvaltningspostkontor. Det var osjälviskt, eftersom hon var medveten om att ett postkontor i Säffle skulle medföra att hon blev utan sin befattning.

Ett par av de skäl, som postinspektören i Göteborg påvisade, torde ha bidragit till att poststyrelsen inte den gången beslöt om bifall till framställningen. Det ena var att den med den planerade omorganisationen följdriktiga indragningen av poststationen vid järnvägen i Säffle "icke torde hava antagits av de personer, vilka väckt fråga om sagde förändring".

Omorganisationen blev ändå delvis genomförd några år senare. Ett fullständigt postkontor inrättades den 1 januari 1887 i Säffle med samtidig indragning av de två poststationerna. Däremot blev det inte gehör för synpunkterna från postmästaren i Gillberga. Det fullständiga postkontoret fick trots närheten till Säffle finnas kvar där till utgången av juli månad 1896. Den poststation som då ersatte postkontoret som ett lokalt serviceställe namnändrades till Värmlands Nysäter den 1 april 1911 (diarienummer I b 275/11). Poststationen hade nära tio år tidigare flyttats från Gillberga till Nysäter genom poststyrelsens beslut den 24 september 1901.

KONGL. GENERALPOSTSTYRELSENS

1896. CIRKULÄR. N^o XXXI.

(XIX. Tilldelas jemväl poststationerna.)

49.

Till samtliga postförvaltare,

angående indragning af postkontoret i Gillberga och öppnande af postkontor i Tidaholm.

Med innevarande juli månads utgång indrages postkontoret i Gillberga inom Vermlands län, hvarefter postutvexlingen å platsen kommer att ombesörjas genom poststation, benämnd Gillberga.

Den 1 nästkommande augusti öppnas postkontor i Tidaholm inom Skaraborgs län, samtidigt hvarmed den å platsen nu befintliga poststationen indrages. Stockholm, af Kongl. Generalpoststyrelsen, den 21 juli 1896.

Under Generalpostdirektörens frånvaro,

AXEL HUSBERG.

o. f.

Jacques Pramberg.

Det skulle dröja mera än tolv år innan tf postmästare Johan Edvin Ljungbergs förslag om att byta ut postkontoret i Gillberga mot en poststation förverkligades.

Äntligen fullständigt postkontor

Med 1887 års ingång öppnades ett förvaltningspostkontor i Säffle, sedan regeringen medgett ett sådan åtgärd den 22 oktober 1886. Föreståndarna för poststationerna Seffle och Seffle köping blev uppsagda i vederbörlig ordning och postmästarebefattningen förklarades till ansökan ledig. Eric Gustaf Ericsson antogs, då 36 år gammal. Om honom berättas att han vid sidan av sin posttjänst hade en ovanlig fritidssysselsättning, nämligen stål-trådsarbete. Bland annat tillverkade han effektiva råttfällor och gräddvispar. Tyvärr avled han tidigt, ännu inte fullt 39 år gammal, i juli 1889.

Hans efterträdare blev Gustaf Birger Leonard Groth som uppehöll tjänsten till sin död 1911, 55 år gammal. Han hade hunnit vara postmästare i Emmaboda två år och i Mörby elva år innan han befordrades till Säffle. Hans första år i Emmaboda var fyllda av svårigheter, något som jag ägnat särskild uppmärksamhet åt i två uppsatser i boken *"Berättelser från glesbygd"* (sid 47-55 resp 62-64).

Den tredje postmästaren i Säffle blev Erik Högländer, närmast från Malmköping där han varit postmästare i fem år. Innan dess hade han ansvarat för filialpostkontoret Falköping-Ranten (posthistorisk skriftserie nr 66). Han avgick med pension i Säffle 1922, följd efter en lång vakansperiod av Bror Melin, som befordrades till postkontoret i Arvika 1932. Denne blev kanske mycket känd på grund av sin kontroll av stämpelavtrycken från poststationerna inom hans område. Många är de anmärkningar han avlät mot föreståndarna på grund av otydliga stämpelavtryck. I Nolby var poststationsföreståndare Iwan Schyman också lokalredaktör för Säffle-Tidningen. Han fick till och med upprepade anmärkningar för oläsliga stämpelavtryck men gav sig till sist tid att rengöra datumstämpeln ordentligt.

Melin efterträddes av Gunnar Björklund, som kom från Grängesberg, där han varit postmästare i sex år. Han pensionerades 1945 och följdes av Johan Harald Widén (1945-1946), Gerhard R Ringh (1946-1947), Petrus Hildemar Lidén (1947-1949) och Karl Arthur Lindberg (1949-1956).

Den 1 mars 1956 tillträdde Per Vilhelm Theodor Wilhelmsson, som därmed återvände till sin hembygd. Han fick uppleva två flyttningar av postkontoret under dess kraftiga expansionsperiod. Den sista flyttningen för hans del gjordes i juli 1968. Hans efterträdare Karl Erik Linelius blev postmästare under en period då man strävade efter att minska antalet förvaltningsområden genom att slå mindre enheter samman med större. Ett antal så kallade områdespostkontor inrättades och några mindre enheter blev ortpostkontor.

Flera omorganisationer präglade sålunda det följande årtiondet med bland annat den följden att postkontorets status av förvaltningsenhet försvann.

Med den nya terminologin, som bland annat innebär att alla fasta postanstalter med kundbetjäning kallas postkontor, fick postmästare Pirjo Hagelbrand ta över ansvaret för service till de 8000 hushåll som har postadress Säffle. Hon fick den 5 april 1993 uppleva invigning av nya lokaler, sedan postkontoret hade byggts om för en kostnad av halvannan miljon kronor. Den sedan en tid befintliga separata Bankomaten vid PK-City flyttades samtidigt till postkontoret och Pirjo Hagelbrand kunde nöjd konstatera: *"Nu är vi samlade under ett tak och kan ge våra kunder all service på ett ställe"*.

Göstakrog

Den 19 februari 1876 undertecknade företrädare för Göstakrog en framställning till poststyrelsen om att få en egen poststation vid gästgivaregården. Där fanns då en postvärdare anställd med en årlig ersättning av 50 kronor för att han ansvarade för de postväskor som förvarades efter en postförares ankomst till dess att en annan postförare anlände som skulle föra väskorna vidare. Sådan postvärd fanns på tämligen många orter som saknade poststationer. Jag har berättat om anordningen bland annat i boken *"På post i Mo härad"*. Det gällde i det fallet gästgivaregården i Jära vid postlinjen från Jönköping till Halmstad, som där förgrenades till Ulricehamn. Även där begärde man att få en poststation, något som var på god väg att lyckas men man stupade strax före "målsnöret" så att säga.

Motsvarande begäran från Göstakrog inleddes med att man anförde vissa skäl som talade för tron på att den skulle bli positivt behandlad:

"Såsom av kartan synes, är Göstakrog beläget där vägen från det så kallade Värmlandsnäs förenar sig med allmänna landsvägen emellan städerna Karlstad och Ämål. En väg utgrenar sig även därifrån till Kila och Gillberga på östra sidan av sjön Harefjorden. Posten från Värmlandsnäs' poststationer, nämligen Botilsäter och Millesvik, kunde med lätthet vid Göstakrog ingå i den allmänna posten, synnerligast som den senare alltid har ombyte av skjuts vid Göstakrog, ävensom att näsposten kunde bestämmas ankomma någon tid före stora postens tid. Härigenom kunde vi få den post som ankommer och avgår, direkt expedierad, vilket vid poststationen Värmlandsbro ej kan äga rum, enär våra så kallade näspostväskor redan äro med stora posten till befordran vid Göstakrog intagna, ävensom att tiden vid Värmlandsbro ej kan tillåta det uppehåll som erfordras för postens skiljande och avsändande medsamman, vilket härigenom icke alls bleve något förhindrad. Sedan Kungl. Styrelsen för ett par år sedan låtit infordra kronobetjäningens förslag till platser för nya poststationer, var att en station för dessa skulle förläggas vid Göstakrog, vilket förslag Konungens Befallningshavande uti dess till Kungl. Styrelsen den 14 oktober 1873 avgivna yttrande och förslag rörande postväsendet inom länet haver till fulllo tillstyrkt".



Detta är ett urklipp ur 1877 års utgåva av post- och kommunikationskartan. Järnvägen under konstruktion ritades på det sätt som man i dag använder för färdiga järnvägar, medan då trafikerade järnvägar markerades med kraftiga heldragna streck. Poststationer markerades med ringar medan orter av betydelse utan poststationer markerades med punkter, som t ex Göstakrog.

Petitionärerna hade väl reda på sig, även om det var kient med förmågan att på ett lättförståeligt sätt framföra synpunkterna. Framställningen inlämnades till postmästaren i Karlsstad, Karl A Zetterberg, som sände den vidare till poststyrelsen den 26 februari 1876 med ett eget yttrande. Han tillstyrkte på grund av att korrespondenterna i området "skulle tillskyndas en stor fördel för sin korrespondens, samt då nämnda plats dessutom utgör den punkt å postlinjen Karlsstad - Amål, där posten Värmlandsbro - Ekenäs avlämnas och upphämtas och Postverket för nämnda posts vård i Göstakrog utbetalar en årlig ersättning av 50 kronor, vilken ersättning genom en poststations förläggande därstädes kommer att upphöra".

Postmästarens redovisning gav poststyrelsen anledning att fundera ut en annan lösning med bland annat indragning av poststationen i Ny, ett förslag som poststyrelsen redovisade i ett brev till länsstyrelsen den 6 mars 1876. Länsstyrelsen rådgjorde med kronofogde C A Ekström som bland annat framhöll att någon poststation inte behövdes i Göstakrog för kronobetjäningens behov. Samtidigt varnade han för tänkt indragning av poststationen i Ny. Man kan säga att han i stort sett motsatte sig poststyrelsens alternativa förslag, vilket sammanfattningsvis innebar den lösningen att "posten till Millesviks och Eskilsåters poststationer, vilken nu har till utgångspunkt Göstakrog, skulle i stället kunna utgå från Värmlandsbro poststation över Ny poststation till Botilsåters poststation samt postföringen emellan Göstakrog och Botilsåter indragas, samt huruvida icke i sådant fall även poststationen i Ny utan synnerlig olägenhet skulle kunna indragas".

Länsstyrelsen höll sin kronofogde om ryggen och hänvisade i sitt svar till poststyrelsen den 6 april 1876 blott till C A Ekströms uttalande. Men poststyrelsen gav inte upp och lät genom postmästaren i Karlsstad infordra ett yttrande från berörd postförare, Johannes Setterlund i Råglanda. Dennes svar återges förminskat på nästa sida.

Slutet blev att önskemålen om en poststation i Göstakrog avsågs och i stället ändrades postföringen på så sätt att postföringen till och från Råglanda fick Säffle till ändpunkt utan att Göstakrog anlöttes.

Åtskilliga andra mindre platser i Värmland ansökte under senare delen av 1800-talet förgäves om egna poststationer.

NYINVIKNING AV POSTEN I SÄFFLE

I början av april slogs portarna upp till det ombyggda postkontoret på Västra Storgatan i Säffle. Under en hel vecka firades invigningen med en mängd aktiviteter.

Postkontoret i Säffle har byggts om för 1,5 miljoner kronor. En ny bankhörna där bankrådgivarna arbetar finns på plats. Samtidigt stängs PK-City på Östra Storgatan.
- Vi har också flyttat Bankomaten från PK-City hit, något som är mycket uppskattat av kunderna, säger post-

mästare Pirjo Hagelbrand.

Invigningen startade måndagen den 5 april, då regionchef Berit Strand förrättade traditionell bandklippning. Därefter följde en vecka full av kampanjer och arrangemang av olika slag. Varje veckodag hade sin speciella kampanj, t ex fanns där en Spardag, en

Postgodag och en Frimärksdag. En påskbrevstävling anordnades, alla barn fick ballonger och påskgodis och buketter med påskljor delades ut bland kunderna. Alla som passade på att flytta sina pengar till Nordbanken från andra banker under invigningsveckan belönades med fina presenter.

Postmästare Pirjo Hagelbrand är nöjd med sitt nya postkontor.

- Nu är vi samlade under ett tak och kan ge våra kunder all service på ett ställe, säger hon.

Text: Birgitta Johansson

Ur personaltidn.
"Kassa-Revyh
Juni 1993

22
Till Kongl. Poststyrelsen i Karlstad!

22
Till Erre i Kungälv från Kongl. Poststyrelsen i Kungälv den 21. Lilla April, för jag härmed anmäler, att jag är villig, så med kungälvskommunens lagberättning, itaga mig Postförningen enligt de förändrade tarer, som nämde. Kungälvskommunens eller från Kungälv två Sjöfly, i stället för Västergöt, två gånger, och från Sjöfly två Kungälv två gånger i varje vecka, och från Kungälv två Bergskälet två gånger i veckan. Och som Kongl. Generalpoststyrelsen vill upprätta nytt kontrakt i nämnda post, så är jag villig, att fränträda det nu gällande: Offren för jag nämna att det är omkring 1/10 delar längre från Kungälv två Sjöfly än från Kungälv två Västergöt.
Kungälv den 24 April 1876.

Johannes Söterlund